

aliquod intrinsecum, quo ad proprios fines inclinatur et moventur per actiones procedentes a virtutibus ad unum determinatis; utraque pars impugnari potest illis difficultatibus, quae contra utriusque partis fundamenta in medium afferi solent, et quarum aliquae in superioribus a nobis enodatae sunt contra eos qui liberam creationem et rerum finalitatem negabant (1).

ARTICULUS II.

AN DEUS POSSIT ORDINARIUM NATURAE CURSUM IMMUTARE.

QUAESTIO DETERMINATUR. Explicata necessitate, quam res naturales tum in essendo tum in operando sibi vindicant, et constituta dependentia mundi a Deo tamquam a causa, quae ipsum in esse produxit per intellectum et liberam dispositionem suae voluntatis, sponte et vi sua oritur alia quaestio, quae pertractata et soluta tutam facillimamque viam parat ad demonstrandum, miracula patrari posse a Deo, cui omnis natura prorsus subiecta est. Nimirum ambigitur, utrum Deus possit aliquid efficere praeter ordinem rebus inditum, non solum producendo aliquos effectus, posthabitis causis naturalibus, quae vel effectui ponendo impares sunt, vel de facto non adhibentur licet virtute rei perficiendae polleant; sed etiam naturales causas impediendo et coercendo, ne proprios producant effectus. Proposita quaestio, uti leviter consideranti facile patet, ita est solutu facillima, ut pene supervacanea videri posset, nisi obscurata fuisset ab erroribus et cavillationibus illorum philosophorum, qui impie dominationi divinae naturam subtrahere nituntur. Quare contra hos philosophos agminatim decertant Doctores Ecclesiae, quaestionemque multipliciter versant, ut in re tanti momenti et ad religionem tuendam necessaria, Dei gloriosi infinita potentia ab impiorum conatibus vindicetur. Sic Aquinas noster diligenter perspicueque demonstrat, posse Deum in rebus creatis aliquid operari praeter causas naturales, vel contra cursum naturae (2); vel paulo secus, posse Deum aliquid facere praeter ordinem rebus naturalibus inditum (3); vel posse Deum per se producere aliquos effectus absque causis proximis (4).

Erroris philosophorum. In primis nobis occurrunt Pantheistae, quorum familiam ducit Spinoza, qui opinantur, res omnes mundanas esse necessarias emanationes, vel manifestationes Dei, et consequenter

(1) Cf. S. THOM. I p. q. 19, a. 3; QQ. DD. De pot. q. 3, a. 15.

(2) Cf. S. THOM. QQ. DD. De pot. q. 6, a. 1.

(3) Cf. I p. q. 105, a. 6.

(4) Cf. Contra gent. lib. III, cap. XCIX.

affirmant, leges naturae esse omnino immutabiles et necessarias, quippe quae nihil aliud sunt, nisi modi constantes et uniformes, quibus Deus necessario seipsum evolvit. Pantheistis adstipulantur Fatalistae et Deistae, quorum primi Deum necessitati subiiciunt, tum in mundi molitione, tum in legibus mundo imponendis; alteri divinam providentiam negantes, asserunt, Deum mundum a se conditum aut sibi ipsi reliquisse, aut legibus dumtaxat universalibus gubernare. Ad hos accedunt Materialistae, qui res ex materia necessaria ortas ducunt; ideoque tum rerum naturas, tum leges secundum quas res oriuntur et occidunt, necessarias debere esse concludunt. Sic Vogt non timuit effutire, *leges naturae esse vires barbaras, flecti nescias, et moralitatis benevolentiaeque expertes!*

Veteres philosophi. Nuper memoratus error, cui recentes Pantheistae, Fatalistae, Deistae, et Materialistae uno ore subscribunt, iamdiu traditus fuerat a veteribus, qui, uti testis est S. Thomas, illum ex triplici fonte diversimode ducebant; nimirum vel quia dixerunt, res corporatas non habere causam superiorem, quae sit eis principium essendi; vel quia licet admitterent, Deum esse causam per intellectum, tamen docebant, primam causam habere solum cognitionem universalem de rebus productis, in quantum cognoscit, se esse principium essendi omnibus; vel denique quia existimabant, Deum producere res necessitate naturae. Ex his tribus perversis falsisque dogmatibus rite deducebant, ordinem naturalem nullatenus a Deo mutari posse (1). Contra hos omnes errores veram doctrinam sequenti propositione statuimus.

PROPOSITIO.

Deus utpote causa prima et universalis omnium creaturarum, quas ex dispositione suae voluntatis condidit, procul dubio potest contra naturalem ordinem unius rei ad aliam, aliquid efficere.

Prob. prop. Arg. 1.um Cum causae particulares et creatae in essendo et in operando dependeant a causa prima et universali, ordo qui enascitur ex habitudine alicuius causae ad suum effectum, consequenter est Deo subiectus. Atqui si ordo causae particularis ad naturalem suum effectum non posset a Deo sapientissimo rerum gubernatore aliquando ex iuxta causa immutari, ordo ille non esset Deo subiectus, nec a Deo procederet per arbitrium voluntatis. Ergo Deus potest aliquid facere praeter ordinem rebus naturalibus inditum, nempe aliquid operari contra ordinarium naturae cursum.

(1) Cf. S. THOM. QQ. DD. De pot. q. 6, a. 1.

Arg. evol. Ex qualibet causa dimanat aliquis ordo in suos effectus, ideoque si species causarum multiplicentur, una multiplicentur et ordines, quorum unus continetur sub altero, sicut una causa continetur sub altera; et consequenter ordo causae inferioris continetur sub ordine causae superioris, sed non vicissim: sicut ordo familiae, ut cum Aquinate loquamur, continetur sub ordine civitatis, et ordo civitatis sub ordine regni, sed non vicissim, ideoque paterfamilias est sub rectore civitatis, et hic sub rege. Quam ad rem, si ordo spectatur, prout dependet a Deo, contra hunc ordinem Deus non potest facere quicquam; deberet quippe facere contra suam praescientiam, aut voluntatem, aut bonitatem, quod est dictu absurdum. Quod si ordo dependet a causis particularibus, planum est, Deum posse contra ipsum aliquid efficere, cum talis ordo Deo sit subiectus, et ab Ipso ita procedat per liberam dispositionem suae voluntatis, ut constituere potuisset alium rerum ordinem. Quare contra hunc ordinem agere potest, prout ei placitum fuerit, vel producendo effectus causarum secundarum sine ipsis, vel aliquid efficiendo, ad quod causae secundae pertingere nequeunt (1). Hoc ita in exploratis est, ut ipse incredulus Joannes Jac. Rousseau affirmare non dubitaverit, impium fore, si non esset absurdum, velle serio quaestionem hanc agitare, et eum qui negative ipsam solveret, non esse puniendum, sed potius cum dementibus claudendum (2).

Concludendum itaque est, ordinem universalem a Deo semel constitutum minime posse immutari, cum Deus omnia disposuerit per praescientiam perfectissimam, eiusque voluntas immutabilis sit. Hoc autem minime impedit, quominus ordo alicuius causae particularis ad suum effectum a Deo mutetur, si Deus ab aeterno et ex sua providentia libere disposuerit, fore immutandum, ut creaturae rationales, quae sunt finis proximus ceterarum rerum, melius convenientiusque ordinentur ad Ipsum tamquam ad finem ultimum universorum. Quare aliud est, ordinem agentium naturalium a Deo praevisum et constitutum non posse mutari, quod est verissimum; et aliud est, non potuisse a Deo praevideri, et ita disponi ut quandoque ad divinam virtutem luculentius patefaciendam Deus aliquid efficeret, vel non adhibitis causis secundis, vel quod a causis secundis fieri repugnaret, vel denique naturalem operationem causarum secundarum impediret, quod ultimum saepissime videmus ab ipsis causis secundis praestari, cum mutuo in agendo se impediant. Unde nihil Deus facere potest, quod sub ordine suae providentiae non cadat; sed optime potest cadere

(1) Cf. S. THOM. I p. q. 105, a. 6.

(2) En eius verba: « Cette question sérieusement traitée serait impie, si elle n'était absurde; ce serait faire trop d'honneur à celui, qui la résoudrait négativement, que de le punir: il suffirait de l'enfermer » (*Lettres de la montagne*).

sub ordine suae providentiae, ut aliquid efficiat contra ordinem naturaliter rebus inditum.

Haec distinctio neglecta et posthabita in causa fuit, quamobrem aliqui in diversos concesserint errores, quod sic notatur a S. Thoma: « Quidam immobilitatem divini ordinis ad res ipsas, quae ordini subduntur, extendere conati sunt, dicentes, quod omnia necesse est esse, sicuti sunt, in tantum quod quidam dixerunt, quod Deus non potest alia facere, quam quae facit. Quidam autem e converso mutabilitatem rerum, quae divinae providentiae subiiciuntur in mutabilitatem divinae providentiae transtulerunt, de Deo carnaliter sentientes, quod Deus ad modum carnalis hominis sit in sua voluntate mutabilis... Alii vero contingentiam divinae providentiae subtraxerunt » (1).

Arg. 2.um Si Deus non posset aliquid facere contra communem et solitum naturae cursum, vel operando sine causis secundis eosdem effectus, quos ipsis mediantibus operatur et eodem ordine, vel producendo alios effectus et alio ordine, hoc exinde oriretur vel quod rebus Deus non fuisset essendi causa; vel quod licet res per intellectum produxisset, nihilominus de illis non propriam, sed communem cognitionem haberet, quatenus omnibus est causa essendi; vel demum quod res condidisset necessitate naturae. Iam vero nihil ex tribus sustineri potest sine absurditate. Ergo Deus potest arbitrato suo agere contra solitum naturae cursum.

Arg. evol. Propositio maior ex eo liquet, quod unum ex tribus commemoratis assumitur ab illis, qui contendunt ordinarium naturae cursum ita esse necessarium, ut a Deo haudquaquam variari possit. Neque minus manifesta erit propositio minor consideranti, et res omnes esse creatas a Deo, et Deum habere de omnibus propriam cognitionem, et demum cuncta effecisse non necessitate naturae, sed per intellectum et voluntatem. Iure ergo meritoque hanc argumenti rationem sic concludit S. Thomas: « His tribus habitis, scilicet quod Deus sit rebus naturalibus causa essendi, et quod propriam cognitionem et providentiam habeat de unoquoque, et quod non agat necessitate naturae, sequitur quod potest praeter cursum naturae aliquid agere in particularibus effectibus, vel quantum ad esse in quantum aliquam novam formam inducit rebus naturalibus, quam natura inducere non potest, sicut formam gloriae, aut huic materiae, sicut visum in caeco; vel quantum ad operationem, in quantum retinet operationes rerum naturalium, ne agant quod natae sunt agere, sicut quod ignis non comburat » (2).

Confir. Ad eandem veritatem evincendam confirmandamque afferri possunt omnia illa argumenta, quae demonstrant, Deum causam

(1) *Contra gent.* lib. III, cap. XCVIII.

(2) *QQ. DD. De pot.* q. 6, a. 1.

primam, universalem, agentem per intellectum, et a qua omnia participant causandi virtutem, posse per se nullis adhibitis causis secundis illos eosdem effectus causare, quos mediantibus particularibus causis producit (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Deus non potest agere contra naturam. Atqui si aliquid efficeret praeter ordinem rebus inditum, ageret contra naturam. Ergo Deus nihil efficere potest praeter ordinem rebus inditum.

Resp. Dist. mai. Deus non potest agere contra naturam universalem, *Conc.* Deus non potest agere contra naturam particularem, *Neg.* *Contradist. min.* Si aliquid efficeret praeter ordinem rebus inditum, ageret contra naturam universalem, *Neg.* Ageret contra naturam particularem, *Conc.* et *Neg. cons.*

Explico. Natura universalis dicitur secundum ordinem causae universalis ad omnia inferiora agentia, et e contrario natura particularis dicitur secundum ordinem causae particularis ad particularem effectum. Porro si Deus faceret contra naturam universalem, hoc esset contra ordinem totius creaturae ad ipsum, quod evidenter a Deo effici nequit. Verum si Deus aliquid agit contra naturam particularem, hoc est contra ordinem unius creaturae ad aliam, qui ordo particularis, cum sit subiectus ordini universali, potest a Deo immutari propter ordinem universalem, nempe propter ordinem Dei, causae universalissimae, ad cunctas res creatas. - Sic quod erit contra naturam particularem, non erit simpliciter contra naturam; quippe quod erit secundum naturam universalissimam, secundum quam omnia ordinantur in Deum. Ceterum contra naturas particulares etiam res naturales agunt, uti patet in omni corruptione causata a contrariis agentibus.

Doctrina a nobis exposita sic illustratur a S. Thoma: « Contra naturam particularem et Deus facit et etiam res naturales; quod enim ignis corrumpatur, contra naturam particularem huius ignis est; unde Philosophus dicit, quod corruptio, et senium, et defectus omnis contra naturam est. Contra naturam vero universalem nulla res naturalis agit; dicitur enim natura particularis secundum ordinem particularis causae ad particularem effectum; natura vero universalis secundum ordinem primi agentis in natura, quod est caelum ad omnia inferiora agentia. Cum autem nullum inferiorum corporum agat nisi per virtutem caelestis corporis, impossibile est, quod aliquod corpus naturale agat contra naturam universalem... Sicut ergo per virtutem caeli

(1) Cf. S. THOM. *Contra gent.* lib. III, cap. XCIX.

potest aliquid fieri contra naturam particularem, nec tamen hoc est contra naturam simpliciter, quia hoc est secundum naturam universalem; ita virtute Dei potest aliquid fieri contra naturam universalem, quae est ex virtute caeli; non tamen erit contra naturam simpliciter, quia erit secundum naturam universalissimam, quae consideratur ex ordine Dei ad omnes creaturas. Et ex hoc intellectu Augustinus dicit, quod Deus nihil contra naturam facit. Unde subiungitur, quia hoc est unicuique natura quod Deus facit » (1).

Oppon. 2.º Sicut ordo iustitiae est a Deo, sic et ordo naturae. Atqui Deus non potest aliquid facere praeter ordinem iustitiae. Ergo nec potest aliquid efficere contra ordinem naturae.

Resp. Dist. mai. Idest ordo iustitiae et ordo naturae concordant in eo, quod ambo procedunt a Deo, auctore tum ordinis moralis, tum ordinis physici, *Conc.* Idest eodem modo ordinant res utrique ordini subiectas, *Neg.* *Conc. min.* et *Neg. cons.*

Explico. Sicut quaelibet causa particularis est a Deo, sic et quilibet ordo, cum ordo efflorescat ex habitudine causae ad suum effectum. Sed inter ordinem iustitiae et ordinem naturae hoc potissimum differt, quod iustitia hominis principaliter consistit in debito ordine creaturae rationalis ad Deum; et hoc in causa est, cur Deus nihil possit agere contra ordinem iustitiae: ex adverso cursus naturae est secundum ordinem unius creaturae ad aliam; et contra hunc ordinem Deus agere potest (2).

Oppon. 3.º Ordo causae naturalis ad suum proprium effectum est illi essentialis. Atqui Deus non potest auferre a rebus, quod est ipsis essentialis. Ergo Deus non potest impedire, quominus causa naturalis producat proprium effectum, ideoque non potest mutare ordinem naturalem vigentem in rebus.

Resp. Dist. mai. Ordo causae ad suum effectum est illi essentialis, quatenus est essentialis causae naturali ordinari ad proprium effectum per virtutem agendi, *Conc.* Quatenus est essentialis causae naturali ordinari per ipsum actum agendi seu per productionem determinati effectus, *Neg.* *Conc. min.* et *Neg. cons.*

Explico. Cum quaelibet substantia naturalis necessario debeat esse activa, consequenter debet necessario ornari virtute agendi, per quam ordinatur ad determinatum effectum. Verum cum eius actio debeat recipi in subiecto a se distincto, ad hoc ut effectus exurgat, posita virtute agendi in causa, potest effectus impediri propter contrariam dispositionem patientis, quod non est idoneum ad illam formam recipiendam; nihilominus ordo causae ad suum effectum naturalem integer remanet et immobilis. Ignis quippe semper ordinem dicit ad

(1) QQ. DD. *De pot.* q. 6, a. 1 ad 1.

(2) Cf. S. THOM. 1 p. q. 105, a. 6 ad 2.

comburendum, sive comburat sive non comburat aliquod subiectum, quod potest esse vel abesse, esse accommodatum ad illam formam recipiendam vel secus. Quare S. Thomas merito sic propositae difficultati paucis occurrit: « Licet Deus faciat aliquem effectum praeter actionem causae naturalis, non tamen tollit ordinem causae ad suum effectum: unde et in igne fornacis remanebat ordo ad comburendum, licet non combureret tres pueros in camino » (1).

Oppon. 4.º Perfectio et bonum universi est bonum ordinis, ad quem pertinet cursus rerum naturalium. Atqui Deus non potest agere contra perfectionem et bonum universi. Ergo Deus non potest agere contra cursum rerum naturalium.

Resp. Dist. mai. Perfectio universi est bonum ordinis universalis, *Conc.* Est bonum ordinis particularis, *Neg. Contradist. min.* Deus non potest agere contra bonum particulare universi, *Neg.* Non potest agere contra bonum commune, *Conc.* et *Neg. cons.* Deus enim, agendo contra ordinariū rerum cursum, non aufert universalem ordinem, qui intercedit inter ipsum et res ab ipso conditas; sed solum removet ordinem cuiusdam causae particularis ad suum effectum, in quo minime consistit perfectio universi, cum saepissime ipsa agentia naturalia hunc ordinem particularem praepediant, quin perfectio universi aliquid detrimenti patiatur.

Oppon. 5.º Quae sunt contra ordinariū naturae cursum, sunt impossibilia. Atqui Deus non potest facere impossibilia. Ergo non potest agere contra consuetum naturae cursum.

Resp. Dist. mai. Quae sunt contra naturam, sunt impossibilia simpliciter, *Neg.* Sunt impossibilia secundum quid, *Conc. Contradist. min.* Deus non potest facere impossibile secundum quod impossibilitatem claudit, *Conc.* Deus non potest facere impossibile secundum quod impossibilitatem non claudit, *Neg.* et *Neg. cons.*

Explico. Sicut possibile dicit potentiam aliquam, sic impossibile dicit impotentiam. Iam vero haec impotentia seu impossibilitas, vel est absoluta, universalis, et se extendens ad omnes causas, vel est relativa, particularis, et dicens ordinem ad causas determinatas. Quod est primo modo impossibile, a nulla causa effici potest, cum non habeat rationem entis. Quod autem est secundo modo impossibile, licet ab aliqua causa fieri non valeat, nihilominus potest produci a causa, quae altiori virtute pollet, et tunc non fit secundum quod impossibilitatem involvit, sed secundum quod est omnino possibile; sicut producere aliquid ex nihilo, vel mortuum resuscitare, quae sunt impossibilia naturae, sed non sunt impossibilia Deo, ideoque secundum quod referuntur ad Deum, impossibilitatem non involvunt.

(1) QQ. DD. De pot. q. 6, a. 1 ad 20.

En quomodo S. Thomas difficultatem enodat: « Sicut Deus non potest facere, quod affirmatio et negatio sint simul vera; ita non potest facere, ea quae sunt impossibilia in natura, in quantum praedictum impossibile in se claudunt. Sicut patet quod mortuum vivificare, claudit in se contradictionem, si ponatur a principio intrinseco naturaliter mortuus ad vitam redire; nam de ratione mortui est quod sit privatus principio vitae: unde Deus hoc non facit, sed quod mortuus ab exteriori principio vitam iterato acquirat, quod contradictionem non includit: et eadem ratio est de aliis, quae sunt impossibilia naturae, quae facere potest » (1).

Oppon. 6.º Illa ad quae non est potentia passiva et receptiva in natura, fieri nequeunt in ipsa. Atqui ad ea quae sunt contra naturalem rerum cursum, non est potentia in natura. Ergo Deus nihil potest facere contra cursum naturae.

Resp. Dist. mai. Illa ad quae non est potentia passiva in natura, fieri nequeunt ab agente naturali, *Conc.* Fieri nequeunt ab agente supernaturali, *Neg. Contradist. min.* Ad ea quae sunt contra naturae cursum, non est potentia per ordinem ad causam supernaturalem, *Neg.* Non est potentia per ordinem ad causas naturales, *Conc.*

Explico. Ut distinctio rite intelligatur, placet afferre ipsa verba S. Thomae, quae sic habent: « Quando aliqua virtus activa est altior, tanto eandem rem potest perducere in altiore effectum; et inde est quod res aliqua est in potentia ad diversa secundum habitudinem ad diversos agentes. Unde nihil prohibet quin natura creata sit in potentia ad aliqua fienda per divinam potentiam, quae inferior potentia facere non potest: et ista vocatur potentia obedientiae, secundum quod quaelibet creatura Creatori obedit » (2). Sic, ut doctrinam Aquinatis aliquo exemplo illustremus, natura in generatione viventium perducit elementa ad efformanda mista heterogenea, et ad organa vitalia conflanda, quod nullo modo ab arte fieri potest per chemicam combinationem utcumque variatam.

Oppon. 7.º Cursus seu ordo naturae constitutus fuit ab ipsa sapientia et voluntate divina. Iam vero Deus non potest aliquid facere contra id quod est constitutum a sua sapientia et voluntate. Ergo nequit agere contra cursum naturae.

Resp. Dist. mai. Ordo naturae constitutus fuit ab ipsa sapientia divina, quae praeordinavit in sua aeterna voluntate quandoque se aliter, propter causam aliquam, operaturam esse, *Conc.* Sine hac praeordinatione, *Neg. Contradist. min.* et *Neg. cons.*

Explico. Ordo mundanus seu cursus naturae sane fuit a Deo ab aeterno praeordinatus; ita tamen, ut Dei voluntas ab aeterno simul

(1) QQ. DD. De pot. loc. cit. ad 5.

(2) QQ. DD. De pot. loc. cit. ad 18.